

УДК 347.9: 340.5
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2024.18>

Г. В. Парфьонов

orcid.org/0009-0000-4711-9728

*аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»,
приватний виконавець виконавчого округу Одеської області*

ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ У СУДОВОМУ ДОКАЗУВАННІ

Постановка проблеми. Для вітчизняної правової системи характерною є ситуація, коли державний чи приватний виконавець долучається до процесу захисту порушеного суб'єктивного права особи вже на етапі виконання судового рішення або рішення іншого органу чи посадової особи. Під час збирання доказового матеріалу чи протягом процедури розгляду та вирішення справи судом виконавець практично не бере участі за винятком випадків виконання деяких судових ухвал, таких як ухвала про забезпечення позову та про примусове вилучення доказів для їх огляду судом як заходу процесуального примусу.

Такий підхід значно звужує можливості наповнення матеріалів справи доказовим матеріалом та не дає можливості для розкриття усього потенціалу державних та приватних виконавців щодо їх участі у процесі збирання та документального оформлення доказів для суду.

Проблематика правового статусу державних та приватних виконавців, напрямків їх співпраці з судами розглядалася у працях таких науковців та юристів-практиків як: А.М. Авторгов, В.В. Баранкова, Ю.В. Білоусов, С.В. Васильєв, О.Б. Верба-Сидор, Н.Ю. Голубєва, М.С. Долинська, В.В. Комаров, Л.С. Малярчук, І.С. Мельник, В.М. Притуляк, О.С. Снідевич, В.І. Тертишніков, С.Я. Фурса, Ю.С. Шемшученко, В.М. Шерстюк, М.Й. Штефан, С.В. Щербак та ін.

Утім питання участі виконавців у процесі судового доказування, зокрема процес документування ними юридичних фактів з подальшим їх використанням як доказів у суді залишилося практично поза увагою вітчизняних вчених, що актуалізує тему даної наукової статті.

Метою даної наукової статті є окреслення перспектив запровадження до українського законодавства та юридичної практики іноземного досвіду щодо надання державним та приватним виконавцям повноважень документування юридичних фактів для їх подальшого надання до суду як доказів.

Виклад основного матеріалу. Як відзначається у наукових джерелах, у країнах континентальної Європи, які зазнали впливу наполеонівських кодифікацій, використання показань

свідків є досить рідкісним явищем, а процедури в цивільних і комерційні справах, як правило, ґрунтуються на письмовій формі доказів, наприклад, таких як контракти та листування. Звичайно, і там трапляються численні ситуації, коли відсутні письмові докази на підтвердження існування певного факту. Саме в таких випадках важлива роль відводиться судовим виконавцям. Згідно бельгійського законодавства суд або сторона процесу може доручити такому виконавцеві задокументувати конкретний матеріальний факт, при цьому він не може надавати жодних оцінок щодо фактичних чи правових наслідків відносно тих фактів, звіт про які він надає.

При цьому завірений судовим виконавцем звіт не має обов'язкової сили ні для судді, ні для іншої сторони. Точніше, опонентові дозволяється оскаржувати звіт виконавця усіма наявними правовими засобами, включаючи презумпції та докази, які суперечать даним, що містяться у звіті виконавця [1, с. 71–72]. Тобто за бельгійським законодавством та судовою практикою звіт судового виконавця, в якому було задокументовано певний юридичний факт (факти), не має для суду заздалегідь встановленої сили та оцінюється на рівні з іншими доказами, наданими сторонами.

Аналогічні повноваження документувати юридичні факти мають і французькі судові виконавці (франц. – *huissier de justice*). Так, ст. ст. 249–255 ЦПК Франції містять загальні норми про те, що під час розгляду цивільної справи, фактично, на будь-якій стадії її розгляду, суд може доручити певній особі встановити конкретні обставини справи. При цьому така особа вправі лише зафіксувати фактичний стан речей, не надаючи жодних оцінок щодо фактичних чи правових наслідків зафіксованих нею обставин [2].

Про відповідне повноваження французького суду згадує у своєму монографічному дослідженні, зокрема, й К.Б. Дрогозюк, характеризуючи роль суду в процесі доказування у цивільному судочинстві Франції [3, с. 165].

Право французьких судових виконавців щодо надання звітів про юридично значимі обставини на вимогу не лише суду, а й приватних

осіб було більш конкретизоване в Ордонансі № 45-2592 від 2 листопада 1945 р., відповідно до положень якого будь-яка особа (як фізична так і юридична), якщо вона має у цьому певний інтерес, може звернутись до судового виконавця для отримання звіту про певні юридично значимі обставини, який в подальшому може бути використаний як доказ у суді. Так само звіт може бути підготовлений судовим виконавцем і на запит суду вже під час судового розгляду [4].

В силу їх статусу державних і міністерських службовців акти судових виконавців мають автентичний характер. Особливістю автентичного правового документа є те, що його можна скасувати лише в рамках процедури реєстрації підробки [5]. Тобто для французького суду обставини, зафіксовані у звіті судових виконавців, мають високий ступінь достовірності. Доказова сила звіту судового виконавця була закріплена в Законі № 2010-1609 від 22 грудня 2010 року, відомому як «Viteille», згідно положень якого звіт судового виконавця за своєю доказовою силою перевершує будь-які інші засоби доказування [6].

Завданням судового виконавця є зафіксувати власні спостереження конкретних обставин у конкретних умовах місця та часу з використанням власних органів чуття: зору, слуху та навіть запаху без надання жодних оцінок. До звіту, як правило, додаються супутні матеріали, як то: фотознімки, аудіо та відеозаписи. Для цього він обов'язково повинен особисто виїхати до місця спостереження. Такий особистий огляд є необхідним для того, щоб звіт судового виконавця мав юридичну силу [5].

Досліджуючи законодавство та юридичну практику республіки Польща з аналогічного питання, Д. Ляпін зазначає, що ч. 4 ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» від 22.03.2018 року (нова редакція) визначає в якості повноважень судового виконавця, зокрема, дії щодо складання Протоколу фактичного стану. В результаті відбувається отримання доказу в цивільному та кримінальному процесі. Це означає можливість отримання доказу по справі без вжиття заходів до забезпечення доказів.

Особливістю складання Протоколу фактичного стану є те, що ці дії судовий виконавець виконує поза виконавчим провадженням. Тобто при виконанні цієї дії судовий виконавець не діє як виконавчий орган. Закон чітко визначає, що це Протокол є фіксацією результатів безпосереднього спостереження що здійснюється під час особистого огляду об'єкту [7].

Отже, як вбачається, запозичення досвіду європейських країн щодо наділення судових виконавців повноваженнями документувати юридичні факти, може бути доволі корисним для нашої країни, адже має цілу низку переваг.

Саме державні та приватні виконавці є тими суб'єктами, які мають необхідні знання, практичний досвід і незалежність, що дозволять їм якісно, оперативно з урахуванням вимог закону здійснювати документування юридичних фактів як на замовлення приватних осіб, так і за дорученням суду. На відміну від нотаріусів, які, зазвичай, вчиняють нотаріальні дії, зокрема й щодо посвідчення юридичних фактів, в нотаріальній конторі та лише у виняткових випадках – поза нею, державні та приватні виконавці більш мобільні; на відміну від експертів вони не обмежені вузькою сферою спеціальних знань; а на відміну від адвокатів – не зв'язані захистом інтересів клієнта при здійсненні документування юридичних фактів. До того ж документування юридичних фактів за ухвалою суду доцільно покласти саме на державних та приватних виконавців, адже реалізація приписів судового рішення – звична справа для представників цієї професії.

Наділення державних та приватних виконавців повноваженнями документувати юридичні факти надасть потужний інструмент сторонам судового процесу, який у певних випадках значно полегшить процес збирання доказів для суду. Будь-які факти, для документальної фіксації яких потрібне звернення до різноманітних органів чи організацій, які нерідко зволікають з виконанням своїх обов'язків або взагалі відмовляються реагувати на певні ситуації (ОСББ, комунальні служби, органи поліції, яких часто викликають для того, щоб зафіксувати неправильно встановлений біля будинку генератор, смітєві баки, недостатню температуру теплоносіїв у помешканні, здійснення будівництва на певній ділянці тощо), можуть бути оперативно задокументовані виконавцями, з одного боку, розвантажуючи вказані органи та організації від частини роботи, а з іншого – забезпечуючи заінтересованій особі документування юридичних фактів в оперативному та комфортному для неї режимі.

В окремих випадках, коли виникає спір щодо виконання стороною договірних зобов'язань, фіксування фактів може викликати деякі складнощі для певної сторони договору. Так, якщо орендар повернув орендодавцеві майно у неналежному стані (не звільнив вчасно приміщення від своїх речей, не здійснив передбачене договором прибирання, повернув поламані речі тощо), контрагент здійснив чи не здійснив поставку товару на склад у певному обсязі та ін., можливість звернення до виконавця для документування подібних фактів безумовно стане в пригоді. Зокрема, сторони в договорі зможуть передбачати положення про допустимість фіксування стану виконання тих чи інших умов договору за допомогою звіту (протоколу) державного чи приватного виконавця

у разі відмови однієї зі сторін від підписання відповідного акту. Можливо належна й оперативна документальна фіксація порушень договірних зобов'язань навіть сприятиме врегулюванню спору в позасудовому порядку. В юридичній літературі також відзначають важливе значення звітів виконавців для документування та процесуального закріплення для суду доказових матеріалів, отриманих з мережі Інтернет [1, с. 71].

Фіксування виконавцями певних обставин для суду може у багатьох випадках замінити таку незручну судову процедуру як огляд судом речових доказів за їх місцезнаходженням (ст. 85 ЦПК України). Замість того, щоб відволікати суддю від розгляду справ для виїзду за місцем знаходження певного доказу, який неможливо доставити до зали судового засідання, всі необхідні дії щодо огляду та документування доказової інформації за дорученням суду можуть бути здійснені державним чи приватним виконавцем.

При цьому важливо розуміти, що виконавець не може підміняти своїми актами рішення компетентних органів, як то надавати оцінку щодо законності проведення будівництва чи встановлення того чи іншого обладнання (генератора, кондиціонера та ін.), дотримання санітарних норм при розташуванні сміттєвих баків, відповідності наданих комунальних послуг встановленим нормативам, забезпеченню належних умов проживання дитини, належності виконання договірних зобов'язань тощо. Він лише фіксує обставини, які він спостерігає у тому вигляді, як вони є на певний момент часу в конкретному місці, а правову оцінку цим фактам вже надаватиме суд або інший орган, для якого призначений звіт виконавця.

Звичайно, наділяти звіт (протокол) державного чи приватного виконавця про встановлення певних юридичних фактів якоюсь особливою доказовою силою порівняно з іншими засобами доказування за зразком французького законодавства в українському законодавстві та судовому процесі навряд чи доцільно. Адже варто пам'ятати про дію у вітчизняному цивільному судочинстві принципу вільної оцінки доказів, згідно якого «жодні докази не мають для суду заздальгідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності» (ч. 2 ст. 89 ЦПК України) [8]. Робити якісь винятки з цього правила не варто. Однак можна припустити, що звіт (протокол) державного чи приватного виконавця про фіксування юридичних фактів, якщо він буде запроваджений до українського законодавства та юридичної практики, матиме для суду доволі високу достовірність на рівні з висновком експерта.

Крім того, важливо розрізняти випадки, коли державний чи приватний виконавець складає звіт (протокол) про фіксування юридичних фактів на замовлення приватної особи, і коли він це робить за дорученням суду. У разі оформлення звіту на підставі договору з приватною особою виконавець діятиме поза межами виконавчого провадження, а отже не матиме повноважень вчиняти будь-яких примусових дій, зокрема, права на примусове проникнення на територію, на якій має бути проведено документування юридичного факту. Якщо ж державний чи приватний виконавець складає звіт (протокол) про фіксування певних юридичних фактів за дорученням суду, він виконуватиме судову ухвалу, а тому така діяльність виконавця повинна цілкомити підпадати під дію Закону України «Про виконавче провадження», а отже при виконанні такої ухвали державний чи приватний виконавець повинен бути наділений усіма повноваженнями, які він має у виконавчому провадженні.

Висновки.

1. Доцільним вбачається запозичення позитивного європейського досвіду щодо наділення державних та приватних виконавців в Україні повноваженнями документування юридичних фактів для подальшого їх використання в процесі судового доказування.

2. Саме державні та приватні виконавці є тими суб'єктами, які мають необхідні знання, практичний досвід і незалежність, що дозволять їм якісно, оперативно з урахуванням вимог закону здійснювати документування юридичних фактів.

3. Надання державним та приватним виконавцям повноважень здійснювати документування юридичних фактів не лише полегшить у багатьох випадках сторонам юридичного спору збір доказового матеріалу для суду, а й створить дієвий механізм формування судових доказів, що мають високий ступінь достовірності, та сприятиме розвантаженню судів від незручних процедур, таких як огляд доказів за їх місцезнаходженням, а інших органів та організацій – від необхідності документування юридичних фактів, а також формуватиме підґрунтя для мирного, позасудового врегулювання спорів.

4. Доцільно розрізняти випадки, коли державний чи приватний виконавець здійснює документування юридичних фактів на замовлення приватної особи, і коли він це робить за дорученням суду. Адже лише в останньому випадку виконавець фактично вчиняє дії щодо виконання судової ухвали, а отже повинен бути наділений усіма повноваженнями щодо вчинення примусових дій, передбаченими Законом України «Про виконавче провадження».

5. Не варто наділяти звіт (протокол) державного чи приватного виконавця про встановлення

певних юридичних фактів якоюсь особливою доказовою силою порівняно з іншими засобами доказування. Він не повинен мати для суду задалегідь встановленої сили та має оцінюватися судом на рівні з іншими доказами у справі.

Література

1. Van Canneyt T., Verdure C. Bailiffs on the internet and the validity of their certified reports: lessons learned from the French and Belgian courts. *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review*, 2010. Vol 7. P. 71–76. URL: <https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/1926/1863>.

2. Code de procédure civile. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070716/2024-07-24.

3. Дрогозюк К.Б. Доказування у цивільному процесі України та Франції : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 238 с.

4. Ordonnance n° 45-2592 du 2 novembre 1945 relative au statut des huissiers. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT00000699573>.

5. Le constat d'Huissier de Justice de A a Z. URL: <https://huissionline.fr/constat-huissier/tout-savoir-sur-le-constat>.

6. LOI n° 2010-1609 du 22 décembre 2010 relative à l'exécution des décisions de justice, aux conditions d'exercice de certaines professions réglementées et aux experts judiciaires. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000023273986>.

7. Ляпін Д. Юридичні та практичні аспекти посвідчення фактів судовим виконавцем Польщі. URL: <https://blog.liga.net/user/dlyapin/article/46824>.

8. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

Анотація

Парфьонов Г. В. Про перспективи підвищення ролі державних та приватних виконавців у судовому доказуванні. – Стаття.

Дана наукова стаття присвячена окресленню перспектив запровадження до українського законодавства та юридичної практики іноземного досвіду щодо надання державним та приватним виконавцям повноважень документування юридичних фактів для їх подальшого надання до суду як доказів.

Стверджується про доцільність запозичення позитивного європейського досвіду щодо наділення державних та приватних виконавців в Україні повноваженнями документування юридичних фактів для подальшого їх використання в процесі судового доказування.

Наголошується на тому, що саме державні та приватні виконавці є тими суб'єктами, які мають необхідні знання, практичний досвід і незалежність, що дозволять їм якісно, оперативно з урахуванням вимог закону здійснювати документування юридичних фактів.

Встановлено, що надання державним та приватним виконавцям повноважень здійснювати документування юридичних фактів не лише полегшить у багатьох випадках сторонам юридичного спору збір доказового матеріалу для суду, а й створить дієвий механізм формування судових доказів, що мають високий ступінь достовірності, та сприятиме розвантаженню судів від незручних процедур, таких як огляд доказів за їх місцезнаходженням, а інших органів та організацій – від необхідності документування юридичних фактів, а також формування підґрунтя для мирного, позасудового врегулювання спорів.

Зроблено висновок про доцільність розрізняти випадки, коли державний чи приватний виконавець здійснює документування юридичних фактів на замовлення приватної особи, і коли він це робить за дорученням суду. Адже лише в останньому випадку виконавець фактично вчиняє дії щодо виконання судової ухвали, а отже повинен бути наділений усіма повноваженнями щодо вчинення примусових дій, передбаченими Законом України «Про виконавче провадження».

Констатовано безпідставність наділення звіту (протоколу) державного чи приватного виконавця про встановлення певних юридичних фактів якоюсь особливою доказовою силою порівняно з іншими засобами доказування. Він не повинен мати для суду задалегідь встановленої сили та має оцінюватися судом на рівні з іншими доказами у справі.

Ключові слова: судовий захист, судове доказування, виконання судового рішення, документування юридичних фактів, виконавче провадження, державний виконавець, приватний виконавець.

Summary

Parfyonov G. V. On the prospects of increasing the role of state and private bailiffs in judicial proving. – Article.

This scientific article is devoted to the outline of prospects for the introduction of foreign experience into Ukrainian legislation and legal practice regarding the granting of authority to state and private bailiffs to document legal facts for their subsequent presentation to the court as evidence.

It is asserted about the expediency of borrowing the positive European experience regarding the endowment of state and private bailiffs in Ukraine with the authority to document legal facts for their further use in the process of judicial evidence.

It is emphasized that it is the state and private bailiffs who have the necessary knowledge, practical experience and independence, which will allow them to document legal facts efficiently and quickly, taking into account the requirements of the law.

It has been established that granting state and private bailiffs the authority to document legal facts will not only make it easier for the parties to a legal dispute to collect evidence for the court in many cases, but will also create an effective mechanism for the formation of court evidence with a high degree of reliability and help relieve the courts of inconvenient procedures, such as a review of evidence by their location, and other bodies and organizations from the need to document legal facts, and will also form the basis for peaceful, out-of-court settlement of disputes.

It was concluded that it is expedient to distinguish between cases when a state or private bailiff documents legal facts on the order of a private person, and when he does it on the authority of a court. After all, only in the latter case, the bailiff actually performs actions related to the execution of the court order, and therefore must be endowed with all the powers to perform coercive actions provided for by the Law of Ukraine “On Enforcement Proceedings”.

It has been established that the report (protocol) of a state or private bailiff on the establishment of certain legal facts is unfounded with some special probative force compared to other means of proof. It should not have a predetermined force for the court and should be evaluated by the court on the same level as other evidence in the case.

Key words: judicial protection, judicial proving, execution of a court decision, documentation of legal facts, executive proceedings, state bailiff, private bailiff.